

Плевенски исторически четения

Pleven Historical Readings

Регионален исторически музей – Плевен
Regional Historical Museum – Pleven

Издание Publication	Конфликти и разбирателства в историята Conflicts and understandings in history
Том / година Volume / year	IV / 2025
Издател / държава Publisher / country	Регионален исторически музей – Плевен, България Regional Historical Museum – Pleven, Bulgaria
Автор(и) Author(s)	Красимир Г. Кънчев Krasimir G. Kanchev
Институция Affiliation	Сдружение „Русе през вековете“ Association „Ruse through the centuries“
Заглавие Title	СЪДБАТА НА ГЕН. ПАНАЙОТ БЪРНЕВ И ФАМИЛИЯТА МУ ВЪВ ВОДОВЪРТЕЖА НА ВРЕМЕТО ПРЕЗ ПЕРИОДА МЕЖДУ 1878 – 1919 Г. (съмнения относно достоверността на някои извори) THE FATE OF GEN. PANAYOT BURNEV AND HIS FAMILY IN THE VORTEX OF TIME DURING THE PERIOD BETWEEN 1878 – 1919.
Страници Pages	365–386
Постоянен адрес Permanent URL	https://plevenhistoricalreadings.eu/articles/phr-4-365/

СЪДБАТА НА ГЕН. ПАНАЙОТ БЪРНЕВ И ФАМИЛИЯТА МУ ВЪВ ВОДОВЪРТЕЖА НА ВРЕМЕТО ПРЕЗ ПЕРИОДА МЕЖДУ 1878 – 1919 Г.

(съмнения относно достоверността на някои извори)

Красимир Г. Кънчев
Сдружение „Русе през вековете“

Резюме: Често мемоарите и спомените предизвикват противоречиви чувства. Те се явяват един верен атестат за авторовата индивидуалност, а от само себе си са писмена следа за само отражение на обществения субект, както и своеобразен рефлектор на общественото съзнание, на духовните измерения на определено историческо време. Целта на настоящото съобщение е да подчертае съдбата на една известна фамилия, Бърневи, във водовъртежа на времето между т. нар. „Освобождение“ след руско-турската война 1877 – 1878 г. и трагичните последици за страната след първата национална катастрофа в резултат на Балканската, Междусъюзническата и Първата световна войни 1914 – 1918 г. Ареалът на проучването не е случаен, тъй като се обуславя от характера на проведените краеведски търсения и изследвания. Използване са редица проучвания от различни автори, както документи и снимки от Централния Държавен Архив в София, Държавния военно-исторически Музей-София.

Ключови думи: мемоари; спомени; фамилия Бърневи; краеведски търсения; водовъртеж на времето;

Често мемоарите и спомените предизвикват противоречиви чувства. На едни техни автори те носят утеха и ласкаят самолюбието и егото им, на други служат да защитят определени тези, на трети да предадат на наследниците си фактите от действителността. С обективна или субективна оценка за времето и събитията.

Многообразието на проблемите в историографията, свързани със значението на личните документи, като мемоари, спомени, дневници са във формирането на възгледи и понятия за историята. „Личните документи като исторически извор“, издателство на БАН от 1987 с многообразния си колектив от съставители, автори, изследователи, сякаш сваля пелена в познанието ни.¹ „Исторически източник, също исторически извор може и да се нарече извор на историята, се явява всеки паметник на миналото, който свидетелства за историята на човешкото общество. Източникът е основа на човешкото историческо познание, тъй като няма ли източник, няма история.“

За разлика от официалните документи, при тези с личен произход субективната изява е директна, осезаема, неприкрита, а те отразяват не толкова фактическата страна на нещата, а предизвиканите от тях мисли, чувства преживявания. Те се явяват един верен атестат за авторовата индивидуалност, а от само себе си са писмена следа за само отражение на обществения субект, както и своеобразен рефлектор на общественото съзнание, на духовните измерения на определено историческо време. Когато са подложени на „обективен критичен анализ, те са надежден инструмент за разкриване на социалнопсихологическия климат, за изучаване на различни страни от народопсихологията, едно все още занемарено поле в нашата изследователска практика“.²

През годините от укрепването на възстановената българска държава след 1877 – 1878 г. и в началото на ХХ-ти век ставаме свидетели как се появяват многобройни епистоларни писания на знайни и незнайни личности, някои дори и косвено без участие в строежа на новото общество, на нова България. Историята ни е пълна с такива. Страшното е тогава, когато днешните изследователи поднасят на днешните си читатели историите им безкритично, крайно не обективно и най-често с възвеличаването на поредния лицемер.

Регионът на българския Североизток предоставя напоследък все нови и нови изненади, както от автори от отминалите времена, така и на днешните им популяризатори. В този смисъл е и целта на настоящото съобщение, като стремежът ми е и да подчертая съдбата на една известна фамилия, Бърневи, във водовъртежа на времето между т. нар. „Освобождение“ след руско-турската война 1877 – 1878 г. и трагичните последици за страната след първата национална катастрофа в резултат на Балканската,

¹ **Личните документи като исторически извор.** Колектив. Единен център по история при БАН; ГУА при МС; център по българистика при БАН. С., 1987. – 384 стр.

² **Пак там,** с. 6.

Междусъюзническата и Първата световна войни 1914 – 1918 г.

Изборът на ареала на проучването не е случаен, тъй като се обуславя от характера на проведените краеведски търсения и изследвания. С тях са засегнати съдбите на десетки хора, етнически българи, турци, татари, черкези, власи, чуждестранни емигранти, които приемат българско поданство в регионите на съвременните селище на градовете Русе, Разград, Търговище, най-често в контекста на катаклизмите на епохата. В този смисъл се наложи да се спра по-подробно върху съдбата на една фамилия, пряко и косвена ангажирана, както в национално-освободителните борби до 1877 г., така и в изграждането на възобновената българска държава и в усилията на членовете ѝ за обединението на българските земи. Допълнителен стимул върху целта на проучването ми оказва фактът, че в някои отношения изворите са неточни, понякога противоречиви и неточни.

Обективни и субективни причини попречиха за цялостно проучване в Държавен Военноисторически архив - Велико Търново по дейността на Панайот В. Бърнев в битността му като военнослужещ. Принуден съм, поне засега, за сведенията от тях да съдя по други публикации на статии и документи.

Значителна подкрепа в проучването бе оказана с помощта, която получих като снимки от фондовете и публикации от служители на Държавния Военно-Исторически Музей-София, с документи от Централния държавен архив, също в София. Безценна е и оная помощ, която получих чрез публикациите и лично от Д-р Магдалена Жечева, Директор на РИМ-Търговище. Съгласно с изискванията на историческите изследвания публикациите и ползваните материали и фондове са надлежно цитирани в текста.

Фамилията Бърневи е широко разпространена в днешна Централна Североизточна България, основно в днешните Разградски и Търговишки окръзи. В първия център сведенията са фиксирани около личността на **Бърни Господинов Бърнев**. Въпреки изобилието на архивни документи от национално и местно естество³, името му, интересно защо, не е обект на внимание, като цялостно проучване, в изследванията на регионални изследователи с изключение на споменаването за живота и дейността му в отделни различни публикации на местни автори-краеведи или историци с национален принос⁴. Поради тази причина се задоволявам тук

³ Огромна масив документи за Бърни Г. Бърнев от Разград е съсредоточен в архива на ЦДА, ф. 2140К (Иван Георгиев Клиничаров (1877 – 1942), оп. 1, а. е. 287 – 301.

⁴ Ограничавам се тук да спомена публикации в регионалния периодичен печат на такива автори, като проф. Д-р п. н. Пл. Радев, акад. Ив. Радев, д-р Д. Колева, Н. Николова,

само да маркирам името и присъствието му в региона през споменатия времеви период.

Припомням живота и попрището на един военен деец, който макар и родом от днешния град Търговище, оставя следа и в този град, както и в русенската, а и в националната ни история. Това е генерал-лейтенант⁵ **Панайот Вичев Бърнев**, като си позволявам да направя и паралели с останали членове от фамилията му и с негови по-близки или далечни родственици. Всичко това е свързано с промени и катаклизми в националната ни история.

Руско-турската война 1877 – 1878 г. и предхождащите я събития от националното ни възраждане и независима българска църква са първият период, който довежда до сътресения в този стар български род. За съжаление изводите и фактите от историята на тази фамилия можем да съдим единствено по един не издирен ръкопис от спомени, които публикува с близо век закъснение съвременен изследовател⁶. Многобройни публикации⁷ на Илия Маринов в периодичния печат са предимно с научно-популярен характер⁸. В други последващи публикации⁹ коректно се цитират обнародваните мемоари¹⁰. За съжаление остава фактът, че въпреки явната им достоверност, тяхното местонахождение не е открито до момента¹¹. Това е **едно от първите разминава-**

Б. Златарева и др. Съжденията и публикациите им в една или друга степен допълват сведенията за Бърни Г. Бърнев, но общо, в контекста на техните изследвания.

⁵ Званието е присъдено по време на службата му в гр. Русе при оттегляне от действителната военна служба и преминаване в запаса през 1919 г. (За този период от живота му допълнително в текста).

⁶ **Маринов, Илия. Спомени на генерал-лейтенант Панайот Бърнев от Балканската война 1912 – 1913 г.** – В: ВИСБ., г. LXII, 1993, № 51, Сф., 1993, с. 169 – 175.

⁷ Според една приписка в първите публикации, същите са подготвени от местен, вероятно търговишки журналист Божидар Попов.

⁸ Виж: **Маринов, Илия.** „На калпака с опълченска змияка“. – В: в-к „Знаме“-Търговище, 26.10.1990 (събота), бр. 86; **Същият**, „Вий, синовете на България. Из спомените на генерал-лейтенант Панайот Бърнев за Балканската война“. – В: в-к „Знаме“-Търговище, 26.2.1993 (петък), бр. 16 (4746), с. 1; **Същият**, „От свитата на Фердинанд до Чаталджа“. – В: в-к „Българска Армия“-София, 10.12.1993 г. (петък), г. XLIX, бр. 13353, с. 2; **Същият**, „За една генералска майка“. – В: в-к „Знаме“-Търговище, 25.1.1994 (сряда), бр. 6; **Същият**, „Генералът-пенсионер“. – В: в-к „Трета възраст“-София, 6 – 12 юли 1995, г. IV, бр. 27 (156), с. 4; **Същият**, „Командирът на Дунавската дивизия“. – В: в-к „Знаме“-Търговище, 11.8.1995 г. (петък), бр. 92; **Същият**, „Славната Дунавска дивизия под командването на търговищенци“. – В: в-к „Знаме“-Търговище, 20.9.1995 г. (сряда), бр. 109;

⁹ **Дражев, П.** „От Златния рог до Ески Джумая“ – В: в-к „Знаме“-Търговище, 21.2.1996 (четвъртък), бр. 22.

¹⁰ **Жечева, Магдалена.** Достойно изпълнен отечествен дълг. Офицери от гр. Търговище-герои във войните за национално обединение на България. Изд. Фабер, РИМ-Търговище, 2021; **Радев, Асен.** Житейският път и военната кариера на генерал-лейтенант Панайот Бърнев в снимки. – В: Изв. НВИМ-София, 2020, т. XVII, с. 87 – 95.

¹¹ **Бърнев, П. Моето родословие и биография.** ч. 1. Русе, 1919 г. Според българската историопис и историография, такова произведение никога не е издавано или отпечатвано, още по-малко в гр. Русе.

ния за наличието на архивни документи, които да се свържат с биографията на интересуващото ни лице Панайот Вичев Бърнев.

Той написва спомените си, като проследява развитието на бащиния си род – Бърневи от Ески Джумая (Търговище) и своя живот от рождение до последните години преди преминаването в запас и пенсия през 1919 г.

Според цитирания ръкописен труд „Моето родословие и биография“ и посвещението към потомството, трябва да се преклоним на българщината у този човек и силната му воля, на неговото извисяване над всекидневието, независимо от водовъртежите на времето и ударите, на които е подложена фамилията му.¹²

Роден е в гр. Ески Джумая (дн. гр. Търговище)¹³ на 16 септември 1859 г.¹⁴ и е близък. По неизвестни причини брат му почива. Името и живота на последния също не са изяснени. Произхожда от заможно търговско семейство. Баща му Вичо (или Васил) Бърнев (1827 – 1871 г.) заедно с брат си Димитър е един от учредителите на търговската фирма „Братя Бърневи“ в Ески Джумая, която има клонове в Цариград и Манчестер. Търгуват с галантерия, с угоен добитък за Цариград, с месни и млечни произведения. Като търговец обиколя много градове в Европейска Турция, неколккратно посещава Цариград. Приятел е с Петко Рачов Славейков, когато последният учителства в Търговище¹⁵. Кончината на бащата, както живота и дейността му са все още недостатъчно проучени.

Останалият жив син Панайот В. Бърнев завършва народно българско класно училище в родния си град Търговище през 1875 г., след което е принуден да работи като шивач в Разград, като търговец в Цариград. След смъртта на родителите му фирмата „Братя Бърневи“ фалира и той става глава на семейството. Принуден е да продаде и бащината къща, за да издържа себе си и по-малкия си брат. Поради тези причини решава да се отдаде на военна служба.

Майка му Анастасия Хаджи Рачева (р. 1841, с. Дебелец, Търновско – 30 ноември 1879, Ески Джумая) е дъщеря на чорбаджията Хаджи Рачо от Търново. След 16 годишен брак на 32-годишна възраст е остава вдовица. Заболява тежко от тифус след събитията през войната 1877 – 1878 г. и след принудителна евакуация в

¹² **Маринов, Илия.** „Генералът-пенсионер“. – В: в-к „Трета възраст“-София, 6 – 12 юли 1995, г. IV, бр. 27 (156), с. 4.

¹³ **Ески Джумая, дн. гр. Търговище**, преименувано с Министерска заповед № 2820 от 23 август 1934 г. вж. – В: **Коледаров, П., Николай Мичев.** Промените в имената и статута на селищата в България. Изд. НИ, С., 1973, с. 250 – 251.

¹⁴ Посочваните навсякъде в теста дати до 31 март 1916 г. са цитирани по стар стил.

¹⁵ Цит. по **Маринов, Илия.** Спомени на..., с. 169.

гр. Шумен. след двудневен тежък преход с малкия му брат, Бърни В. Бърнев¹⁶ и почива вследствие на туберкулоза¹⁷.

След смъртта и на майката малкият брат е заведен в гр. Русе при тяхната леля, сестра на майка им – Венета Хаджи Рачева. За известно време тя поема грижите за малкия племенник заедно със своя съпруг – видният възрожденски деец, учител и аптекар Янко Ангелов. В Русе Бърни В. Бърнев посещава училище и помага в аптеката. Тук се натъкнах на **втори факт, който не съответстват на биографията** на фамилията Бърневи от Търговище и факт, който сериозно се разминава с твърденията на някои местни русенски генеалози/краеведи.

Във фондовете на НБКМ „Св. св. Кирил и Методий“-София се съхранява интересна фотография, на която е запечатано семейството на известния търновски и русенски възрожденец Ангел Маринов заедно с това на сина му Янко Ангелов и други лица от семейството¹⁸. (приложение сн. № 1)

Сн. № 1: Фамилията на Ангел Маринов след 1880 г. в гр. Русе, синът Янко Ангелов е на заден план. (НБКМ-БИА-СофияС II 3643, оригинал собственост на Франц Я. Ангелов в Русе).

Според облеклата и известните персонажи върху нея на възрожденец-аптекарят Янко Ангелов и сестра му, на Ангел Маринов

¹⁶ За Бърнев, Бърни вж. Жечева, Магдалена. Достойно изпълнен отечествен дълг..., с. 128.

¹⁷ Маринов, Илия., „За една генералска майка“ – В: в-к „Знаме“-Търговище, 25.1.1994 (сряда), бр. 6.

и съпругата му, приемам, че е направена в периода след 1880 г. в Русе¹⁹. В никакъв случай не може да се приеме твърдението на местен краевед²⁰, че малкото дете е бъдещият генерал Панайот В. Бърнев защото при смъртта на бащата, ако бащата Вичо Бърнев е починал през 1871 г. и спрямо евентуалната дата на фотографията той е вече 12 – 13 годишен младеж в първия случай и 29 – 30 годишен младеж във втория. Ако се приеме, че и майката на братята Панайот и Бърни Бърневие починала (в случая Анастасия Хаджи Рачева през 1879 г.), а детето на фотографията явно е на не-повече от 2 – 3 години, със сигурност приемам, че на въпросната фотография е запечатан образът на дете вероятно от фамилията на Маринови. По принцип времето и годините съвпадат с тезата на изследователката от Търговище д-р М. Жечева²¹.

Тук е необходимо едно малко отклонение от основния персонаж по темата, тъй като съдбата на по-малкия му брат, Бърни В. Бърнев, е особено характерна за времето си и със своя трагичен край.

След осиротяването им брат му Панайот го завежда в гр. Русе при тяхната леля, сестра на майка им – Венета Хаджи Рачева. За известно време тя поема грижите за малкия племенник заедно със своя съпруг – видният възрожденски деец, учител и аптекар Янко Ангелов. Там Бърни посещава училище и помага в аптеката. През август 1883 г. продължава учението си във Варна, където живее при брат си Панайот, който вече е младши офицер в 8-и пехотен Приморски полк. Сръбско-българската война го заварва ученик във Варненската гимназия. Увлечен от общия възторг, той напуска училище и постъпва като доброволец в Ученическия легион, сформирани в Пловдив. Участва в сраженията за овладяването на гр. Пирот. Награден е със сребърен медал за своето първо бойно кръщение във войната. Под въздействие на участието си във войната, както и несъмнено под влиянието на брат си, Бърни В. Бърнев избира пътя на българското офицерство. Заедно с други участници в Ученическия легион е приет и зачислен в първи специален клас на Военното училище в София със Заповед № 929 от 14 януари 1886 г. на военния министър²², а на 27 април 1887 г. получава първи офицерски чин подпоручик. Определен е да служи в състава на 2-ри конен полк в Шу-

¹⁹ **Опис на „Сбирка портрети и снимки“** в Народната библиотека „Кирил и Методий“ в три части. Български Исторически Архив. Част I, София, 1975, с. 25 – 26, № 14, 14-а.

²⁰ **Инж. Ив. Марков от Русе**, Личен е-мейл архив от 24 август 2024 г.

²¹ **Възползвам се да изкажа още веднъж благодарността си на Директорката на РИМ-Търговище за изключително ценната помощ. Тук Вж.: Жечева, Магдалена. Достойно изпълнен отечествен дълг...**, с. 128.

²² **Пак там**, с. 129.

мен. В първите дни на м. май 1887 г. подпоручик Бърни В. Бърнев се явява в полка. След две години, през 1889 г. е преведен в 3-ти конен полк в гр. Пловдив. През 1890 г. се оказва въввлечен в обвинение за съчувствие към заговора, организиран от майор Коста Паница за преврат, насочен към отстраняването на княз Фердинанд и убийство на министър-председателя Стефан Стамболов. Младият поручик не се познава лично майор Паница, но е близък с негови приятели. Процесът е използван за назидание на офицерския състав. Вследствие на обвиненията е уволнен от армията. Прави неуспешни опити да се върне на служба. Търси помощ и съдействие от брат си, който тогава е във висшия ешелон на командния състав на Военното училище. Обмисля дори да емигрира в Русия при други офицери, които са свързани със заговора, но не го прави, за да не навреди на брат си. Решава да учи в чужбина. С малкото спестени пари и помощ от по-големия брат, Панайот, заминава за Франция през 1893 г. Учи медицина в гр. Монпелие и в гр. Бордо. Прекарва трудни години в недоимък и оскъдни средства, което се отразява на здравето му. През 1900 г. се завръща в родината като дипломиран лекар, но вече е болен. Приемат го отново на служба в 1-ва дивизионна болница. Признават му изслужените по-рано години. На 15 ноември 1900 г. е произведен в чин поручик, но не след дълго почива от туберкулоза на 24 декември 1903 г. в гр. София²³.

Все в дигиталната колекция на Националната Библиотека „Св. Кирил и Методий“ се съхраняват и ред други снимки, пряко свързани с най-известния представител на фамилията, Панайот Вичев Бърнев. Донякъде това мога да си обясня с посочванията на обозначените сигнатури в ч. 1 и 2 на описите на колекцията със сгрешени сигнатури, или с принадлежността на собствеността върху кадрите от частни лица²⁴, а възможно е и те да не са дигитализирани, въпреки някои публикации от различни автори.

Когато Панайот В. Бърнев е подгонен от житейските несподи и е лишен от родителска опека той избира още в ранната си възраст военното поприще. „...Когато се почна редовният набор 1878 г., мен искаха да ме вземат войник, но после ме изоставиха, понеже съм старши син на вдовица. В 1879 г. в града дойдоха

²³ Пак там, с. 130.

²⁴ Вж. напр. коментираната тук снимка на семейството на Янко Ан. Маринов **НБКМ-БИА С II 3643**, или напр. за сродника и фамилията му в Разград, Бърни Господинов Бърнев **НБКМ-БИА С 378** според **Опис на „Сбирка портрети и снимки“** в Народната библиотека „Кирил и Методий“ в три части. Български Исторически Архив. Част I, София, 1975; Част II, София, 1983, с. 45, № 147, 1232, 2573, 3452 за Панайот В. Бърнев съответно сигнатурите **НБКМ-БИА С II 2893**, **С II 2896**, **С IV 169**, **С III 245**, **С III 247**, **С III 249**; в Част III, София, 1989 такива изобщо не съществуват.

офицери от първия випуск на Военното училище в София, подпоручиците Йордан Сегов и Васил Данаджиев и двамата родени в Ески Джумая. Аз се сприятелих с тях, другарувах и почнах да мечтая да отида да следвам във Военното училище...“ Така е описан житейския му завой в спомените²⁵.

Чрез конкурсен изпит на 17 октомври 1880 г. младежът е приет за юнкер във Военното училище в София. Завършва курса му с четвъртия випуск, четвърти по успех и на 30 август 1883 г. е произведен подпоручик²⁶. Назначен е младши офицер в 12-а раховска пеша дружина дислоцирана във Варна²⁷.

В Сръбско-българската война 1885 г. участва като подпоручик и командир на 1-ва рота от 8-и пехотен приморски полк, като взема участие в боевете при Драгоман и на 11 и 12 ноември при Цариброд, на 14 ноември при овладяване на Пирот. Преведен е като командир на рота в 1-ви пехотен софийски полк през 1888 г., а през следващата 1889 година е назначен за командир на взвод във Военното училище в София²⁸. През 1895 г. е повишен в длъжност – командир на юнкерската рота²⁹, а на 28 ноември с. г. е преведен за ординарец на княз Фердинанд Сакс-Кобург-Готски³⁰.

В продължение на девет години, до 1904 г. е на служба при Фердинанд, като заема длъжностите комендант на двореца и флигел адютант. От този период е една негова запазена снимка (прил. сн. № 2).

Във водовъртежа на времето и катаклизмите от нашата история още с участието си в сръбско-българската война проявява качествата си на командир, като в следствие заслужава и многобройни отличия.

През 1896 г. е включен във военната свита в състава на правителствената делегация, водена от княз Фердинанд, която посещава султана в Цариград и европейските дворове Петербург, Виена, Берлин, Париж и Белград във връзка с признаването на българския монарх, както и за уреждане на бракосъчетанието

²⁵ Цит. по **Маринов, Илия**. Спомени на..., с. 170.

²⁶ **Руменин, Румен**. Офицерският корпус в България 1878 – 1944 г. Т. 1 и 2. София, 1996. с. 113.

²⁷ **Рухчев, Никола**. Военното училище 1878 – 2002, София, 2012, с. 55 – 66.

²⁸ Цит. по **Маринов, Илия**. Спомени на..., с. 170. Според мен той явно греша, базирайки се на ръкописните спомени, посочвайки командването на взвод във Военното училище, което е доказано от архивни източници и публикацията на Н. Рухчев. .

²⁹ **Рухчев, Никола**. Военното училище 1878 – 2002, Сф., 2012, с. 514.

³⁰ **Изследователят Илия Маринов** счита обаче, че е преведен в свитата на княза през 1896 г., а не в 1895 г. и служи в нея 12, а не 9 години, до 15 август 1907 г., когато е произведен в чин полковник и преминава на редовна военна служба. – **Вж. Маринов, Илия**. „От свитата на Фердинанд до Чаталджа“. в-к „Българска Армия“-София, 10.12.1993 г. (петък), г. XLIX, бр. 13353, с. 2, к. 1.

му с княгиня Мария Савойска, изповядваща католицизъм. След като престолонаследникът Борис III приема източноправославно вероизповедание и негов кръстник става руският император, дипломатическите отношения с Русия се възстановяват, но се влошават личните отношения на Княза с Ватикана и част от католическите владетели в Европа³¹. Получава високи чуждестранни правителствени награди: орден „Османие“ трета степен (турски), орден „Св. Станислав“ трета степен (руски), орден „Почетен легион“ (френски), орден „Таково“ трета степен (сръбски) и други³². В това отношение е популярна неговата фотография от некролог през 1934 г., където отличията са изобилни³³.

Още преди да е призован за продължение службата си в двореца на Княза той свързва живота си на 15 октомври 1895 г. с този

Сн. № 2: Панайот В. Бърнев в качеството му на
флигел-адютант на княз Фердинанд.
(част от оригинална снимка, НБКМ-БИА С II 2893)

на търновчанката Златка хаджи Рачева (1877 – 1953 г.). (прил. сн. № 3) Същата е с близо 18 години по-млада от него, но е братовчедка с един известен деятел от Възраждането, аптекарят и деецът на Гюргевския революционен комитет, познат много добре и

³¹ Михайлов, Венцеслав. 3 май 1896 г. Великите сили признават Фердинанд за княз на България. – В: Факти, 3 Май 2024.

³² Маринов, Илия. Спомени на..., с. 170.

³³ Снимка за некролог генерал П. В. Бърнев, като командващ 5-та пехотна дунавска дивизия – В: в-к „Отечество“, г. XV, бр. 647, 4 август 1934, с. 2; Жечева, Магдалена. Достойно изпълнен отечествен дълг..., с. 85.

в Русе, Янко Ангелов Маринов.

Представителен и ерудиран млад български офицер, владеещ няколко чужди езика, висок и строен, майор П. В. Бърнев прави впечатление на българския владетел на строевия преглед на офицерите при посещението му във варненския гарнизон и в 8-ми пехотен Приморски полк, след което той е отзован със заповед за служба в двореца.

Новото предизвикателство на времето, като адютанската служба, се отразява върху живота и съдбата на този обнадеждаващ български офицер.

Едно не датирано визуално свидетелство от дигиталната колекция на НБКМ-София ни подсказва, че през началния период на службата си в двореца, той е посветил времето си на допълнително военно образование, когато с други старши офицери от армейски подразделения посещава курс лекции на изтъкнатия специалист проф. Василев³⁴. Твърде е вероятно това да е станало през годините, когато командва рота в 1-ви Софийски полк, или пък когато е командир на юнкерската рота във Военното училище. Това е една от малкото снимки в дигиталната колекция, която явно е цифровизирана и до която е позволен достъпът. (прил. сн. № 4) За нас е важен преди всичко стремежът на младия офицер да продължи образованието си в едно време, чиито прояви вещаят скорошни катаклизми и промени в неговата и на семейството му съдба.

За службата му в двореца не е известно много. През 1901 г. ескадра от руски кораби прави посещения едно от някол-

Сн. № 3: Семейен портрет от 1895 г. на Златка Михайлова х. Рачовасфлигел-адютанта Панайот В. Бърнев, фотограф Ив. А. Карастоянов, София (НБКМ-БИА С II 2893)

³⁴ Групов портрет на старши офицери от Българската Армия с проф. Василев. – В: НБКМ-БИА, С VII 153-а.

Сн. № 4. Старши офицери от българската армия в курс за обучение и повишаване военната им квалификация при проф. Василевв София в периода 1895 – 1907 г. П. В. Бърнев е прав на третия ред, втори отляво. Фотограф Димитър Ан. Карастоянов.

(НБКМ-БИА, С VII 153)

кото международни в пристанищните портове на гр. Варна и гр. Бургас, в които са дислоцирани и силите на българския военноморски флот. Една от изследователките на въпроса счита, че „...посещението на руската ескадра, както и посещението на руския ескадрен миноносец „Ростислав“ с главнокомандващ великия княз Александър Михайлович, зет на руския император Александър III, малко преди това са продължение на големите тържества, предвидени и реализирани през тази година в чест на 25-годишнината от Априлското въстание и полагане основите на паметника на Царя-Освободител. Те говорят за желанието на българските княз, държавни мъже и народ за подобряване на отношенията с големия славянски брат, от когото се очаква помощ за осъществяването на независимостта на България, освобождаването на Македония, а с това и реализиране дълго лелеяната мечта на княз Фердинанд да види под царския си скиптър една голяма Обединена България.“³⁵ Авторката издирва и няколко други архивни източника, цитирани тук за посещения на чуждестранни военни кораби през периода 1896 –

³⁵ Жечева, Сашка. 1901 година – Руската Черноморска ескадра във Варна. – В: Трета възраст, 07.08.2021.

1911 г.³⁶

Досега в морско-историческата литература не е публикувана документация за предварителната двустранна дипломатическа подготовка на визитата на руската ескадра под командването на великия княз Александър Михайлович³⁷. Най-ранното известно събитие във връзка с това е съобщението от 1 юни 1901 г. до министъра на външните работи и изповеданията д-р Стоян Данев, че през настъпващото лято Варна и Бургас ще бъдат посетени както от „Ростислав“ с височайшия командир, така и от учебна ескадра³⁸. На 27 юни 1901 г. руският ескадрен броненосец „Ростислав“ и миноносец № 253 пристигат във Варненския залив³⁹. По повод на това XI-то Обикновено Народно събрание гласува сумата 100 000 франка за посрещането на руските гости⁴⁰, а Министерският съвет определя министъра на обществените сгради, пътищата и съобщенията Иван Белинов да отговаря за разходването на отпуснатата сума⁴¹.

През подготвителния период организаторите на посрещането осигуряват *„извънредни влакове и параходи за желаещите да дойдат във Варна“*⁴², а за периода на гостуването на великия княз на Русия към него са аташирани: от Военното министерство-началникът на 4-а пехотна Преславска дивизия, генерал-майор Никола Иванов, от флота – капитан-лейтенант Станчо Димитриев, от свитата на княз Фердинанд I – флигел-адютантът капитан Никола Радев⁴³. Освен това Варненският гарнизон е подсилен с команди от други части, включително и една батарея от 5-ти артилерийски полк в Шумен и един ескадрон от 4-ти конен полк в Ямбол⁴⁴.

Изследователите, а за съжаление и някои от архивните офи-

³⁶ ЦДА, Ф. 176К, оп. 21, а. е. 229, л. 2 – 4.

³⁷ За нас най-меродавен източник за руското посещение и лицата, които го посрещат остават сведенията от държавният официоз „Държавен Вестник“ (ДВ). – Вж.: Известия от двореца Евксиноград. – В: ДВ, № 142, 4 юли 1901, 1 – 3; **същото**, ДВ, № 143, 5 юли 1901, 1 – 5.

³⁸ Павлов, Владимир. Развитие на българския военноморски флот 1897 – 1913. С., 1970, с. 38 – 41.

³⁹ Алексиев, Иван. Посещенията на чужди военни кораби във Варна 1879 – 1906. – В: Библиотечна поредица „Морски свят“, приложение към печатното издание на „Морски вестник“ (бр. 371 – 372, м. юни 2013 г.) от сайта на същия, посетен 20 септември 2024 г. https://morskivestnik.com/compass/news/2013/062013/062013_27.html.

⁴⁰ Палангурски, Милко. България в Балканската политика на Русия (1899 – 1903). С., 2005, с. 37.

⁴¹ Иванов, Никола. Спомени 1861 – 1918. Кн. 2. С., 1997, с. 22.

⁴² Павлов, Владимир. Развитие на българския военноморски флот 1897 – 1913. С., 1970, с. 39.

⁴³ Иванов, Никола. Спомени 1861 – 1918. Кн. 2. С., 1997, с. 21.

⁴⁴ 8-й пехотен Приморски на Нейно Царско Височество Княгиня Мария Луиза полк. В три части. Част I. Варна[1934], с. 188.

циозни източници обаче пропускат и грешат, че за посрещането на руската ескадра са ангажирани и други лица, най-вече от свитата на Княза, но без да ги упоменават. Визуалните свидетелства в дигиталната колекция на НБКМ-София дават сведения за това⁴⁵. От тях се откроява една групова фотография с участието на двамата князе, русенският митрополит Василий Доростоло-Червенски и свита офицери, между които и Панайот В. Бърнев в градината на двореца Евксиноград във Варна. Това също е една от малкото снимки в дигиталната колекция на библиотеката, която явно е цифровизирана и до която е позволен достъпът, благодарение на което я публикувам. (прил. сн. № 5)

Трябва да се отбележи отношението на офицера Панайот

Сн. № 5: Снимка от неизвестен фотограф при посещението на руската ескадра във Варна. Панайот В. Бърнев (прав, вторият отлясно наляво) в свитата офицери и русенският Доростоло-Червенски Митрополит Василий с Великия Княз Алексей Михайлович (вляво) и Княз Фердинанд (вдясно) и двамата в центъра в градината на двореца Евксиноград на 27 юни 1901 г. (НБКМ-БИА, С III 245)

В. Бърнев към княжеската институция, към самата личност на Фердинанд и към службата му в двореца. Запазил е българското в себе си и с възрожденски патос, той има отрицателно становище към намесата на двореца в политиката и търси начин да

⁴⁵ Среща на князете в градината на двореца Евксиноград 27 юни 1901 г. – В: НБКМ-БИА, С III 245.

премине на строева длъжност: „...Службата ми в двореца не я обичах, не ми беше по характер, аз съм бил постоянно по-рано в строя. Тук работа няма освен дежурства, приеми, командировки с княза и да не бъдеш господар на себе си, а винаги в угодничество на княза. Флигеладютантството е почетна длъжност на слуга. Винаги да се пазиш от говорене, да пазиш секрети, да чуваш клюки и винаги да угаждаш на вечно намусения и недоволен княз. Да мълчиш и мигаш, когато ругае всичко, що е българско.“⁴⁶

Житейските катастрофи съпътстват живота на Панайот В. Бърнев почти непрестанно. Кончината на бащата през 1871, последван само след няколко години от майката през 1879 г. са първите от негодите в живота. Рано осиротял след загубата на родителите си се отдава на военното поприще, което позволява, макар и отчасти, да издържа семейството и фамилията си. Спорно е дали службата в двореца и в угода на Княз Фердинанд донасят някакви ползи, но все пак се създават многобройни контакти с различни лица, с различни сфери от стопанския и обществения живот. Стремешът му да премине на редова строева служба все пак се увенчава с успех, като на 25 май 1907 г. преминава благодарение на разсеяността на Княза на длъжност като временен командир на 6-ти пехотен Търновски полк. В него, през същата година, на 15 август е произведен в чин полковник⁴⁷. Седем години командва този полк, подготвя го при мирновременни условия и с него участва в Балканската и Междусъюзническата война 1912 – 1913 г., във войните за обединението на българските земи.

В тази си офицерска длъжност през 1909 г. е назначен за помощник-началник на Военното училище в гр. София⁴⁸, а като такъв е удостоен с възпоминателен кръст „За независимостта на България-1908 г. „За службата му във Военното училище има специална заповед по напускането му от началника на училището⁴⁹, с която благодари и възхвалява труда на помощника си полковник Панайот В. Бърнев.

На 12 юли 1911 г.⁵⁰, а според други изследователи на 17 септември 1911 г.⁵¹ е назначен за командир на 6-и пехотен Търновски полк в състава на 1-ва пехотна Софийска дивизия. „Полкът беше

⁴⁶ **Маринов, Илия.** Спомени на..., с. 170; цит. от **Бърнев, П.** Пос. съч., с. 160 – 162.

⁴⁷ **Жечева, Магдалена.** Достойно изпълнен отечествен дълг..., с. 85; Цит. по **Маринов, Илия.** Спомени на..., с. 171.

⁴⁸ **Рухчев, Никола.** Военното училище 1878 – 2002, Сф., 2012, с. 519.

⁴⁹ **Заповедта е от 1 януари 1907 г.** Тогава началник на училището е генерал-майор Вичо Дионисиев Диков.

⁵⁰ **Маринов, Илия.** Спомени на..., с. 171 от **Бърнев, П.** Пос. съч., с. 160 – 162.

⁵¹ **Жечева, Магдалена.** Достойно изпълнен отечествен дълг..., с. 85.

останал свободен и министърът⁵² докладвал на царя, че „нямам за сега млад подготвен полкови командир, за това искам да имам полка за Бърнев“. Имало е трима кандидати, царят избрал мен.“⁵³

През мирновременния период до започването на Първата световна война делниците на военно началника са посветени на мирното строителство и на създанието по изграждането на воинската служба в полка. В спомените си специално записва извършеното.

„...Офицери и войници бяха доволни, че пак им станах началник. Трябваше да се работи много, за да докарам полка до онова добро състояние във всяко едно отношение, което беше стигнал, като го напусках.

За 2 август 1912 г. бях командирован с полка си в Търново, гдето ставах тържества по случай 25-годишнината на царуването на цар Фердинанд. При празнуването той беше забравил, че за 25 години той е шеф на 6-и пехотен полк. След молебена, когато поднасяше всеки шеф-началник поздравлението си, аз го наблюдавах и подказах за шефството, той се сети и каза ми, какво да направим за полка, „помислете“. Като се свършиха поздравленията, повика ме и пита, казал му някой знак на пагона. Тогава той каза да се носи ХХУ на вензела. Дойде специално да поздрави полка на площадката...“⁵⁴.

През Първата световна война е командир на 5-а пехотна дунавска дивизия (1915 – 1916 г.) Взема участие във войната на Македонския фронт. От 4 декември 1916 г. е началник на 5-а военна дивизионна област в Русе.

Принуден съм да съдя за живота и дейността му като командир в този етап според обнародваните негови спомени, а както подчертавам в началото, към такива епистоларни произведения трябва да се отнасяме с резерва. Пряко доказателство е и липсата на оригинален отпечатък от тях, въпреки многобройните посочвания. Съвместните усилия на библиотекарите от РБ „Л. Каравелов“-Русе обаче не откриват и следа от издаването им, нито в Националната библиотека, нито в сборния книгописен каталог. Именно В. Йорданова⁵⁵, откривайки тази фрапантна липса, ми

⁵² По това време министър на войната е Никифор П. Никифоров (1858 – 1935 г.) – роден в Ловеч. Завършва Военното училище в София с първия випуск 1879 г. Командир на 6-и пехотен търновски полк през Сръбско-българската война 1885 г. Български дипломатически агент (1904 – 1909 г.) и пълномощен министър (1909 – 1910 г.) в Берлин. Военен министър от 1911 г. и през Балканската война 1912 – 1913 г.

⁵³ Жечева, Магдалена. Достойно изпълнен отечествен дълг..., с. 85.

⁵⁴ Маринов, Илия. Спомени на..., с. 172 от Бърнев, П. Пос. съч.

⁵⁵ Валерия Йорданова, Главен библиотекар отдел „Краезнание и местна история“ в Реги-

подсказа, че спомените може би са лични, ръкописни и предназначени за ограничен кръг лица от семейния му кръг и като такива след това или изчезват безвъзвратно, или се озовават в необозначени архивни фондове.

При така създалата се ситуация и при невъзможността да използвам данни от документи в НДВА във Велико Търново получих пълноценна подкрепа от сътрудничеството си с НВИМ-София⁵⁶, към чиито фондове бях насочен от една публикация⁵⁷, свързана с генерал Панайот Бърнев.

Не е необходимо да спирам обширно на участието му в Първата световна война. При включването на България в нея той е началник на 5-а пехотна дунавска дивизия, която в състава на 2-ра армия участва в настъплението на българската войска към Скопие в Македония през 1915 г.⁵⁸ След това дивизията заема позиции на Южния фронт. В края на 1916 г. е произведен в чин генерал-майор и е изпратен като началник да оглави, макар и в тила, 5-а военна дивизионна област с център в гр. Русе. Затова свидетелства една негова снимка, запазена във фондовете на НВИМ-София с автограф, неизвестно за кого⁵⁹. (прил. сн. № 6)

Сн. № 6: Генерал-майор Панайот В. Бърнев, като командир на 5-а пехотна дунавска дивизия на 4 декември 1916. (НВИМ-София, Сн. IV-2946)

В крайдунавския град той има многобройни задължения в укрепване на дисло-

онална Библиотека „Л. Каравелов“ гр. Русе.

⁵⁶ Личен електронен е-мейл архив от м 12 юли 2024 г.; Договор № 1 – 1094 от 11 юли 2024 г. с НВИМ-София.

⁵⁷ Радев, Асен. Житейският път и военната кариера на генерал-лейтенант Панайот Бърнев в снимки. – В: Изв. НВИМ-София, 2020, т. XVII, с. 87 – 95.

⁵⁸ Българската армия в Първата световна война 1915 – 1918. Кратък енциклопедичен справочник. С., 1995, с. 31.

⁵⁹ НВИМ-София, Сн. IV-2946.

цираните военни части, в заздравяването на тиловите ешелони и не на последно място на връзките с германските военни части и командване. Това особено се отнася и за противодействието на нападението на Румъния срещу България в гръб през лятото на 1913 година, на последващите събития в региона за периода до 1918 г.

Много интересни в това отношение са две фотографии, предоставени ми от НВИМ-София, които пряко отразяват германското отношение към войната, към северните съседи-румънците, както и лично към командващия дивизионната област П. В. Бърнев.

На едната, без дата, но вероятно през есента на 1918 г. е запечатано посрещането на германския командващ в България генерал Аугуст фон дер Макензен, приемащ строя от войници на българската армия пред погледа на многолюдно русенско гражданство на крайдунавския кей, заедно с генерал-майор П. В. Бърнев, български и германски офицери⁶⁰. (прил. сн. № 7)

Сн. № 7: Генерал-майор П. В. Бърнев, командващ 5 военна дивизионна област в Русе, с немския командващ генерал Аугусто фон дер Макензен, български и германски офицери, приемат строя на българска военна част на крайдунавския кей в гр. Русе пред тогавашните военни погребни и с многолюдното присъствие на русенски жители. Снимка без дата (според униформите вероятно от пролетта на 1918 г.)

(НВИМ-София, Сн. I – 3579 – 8)

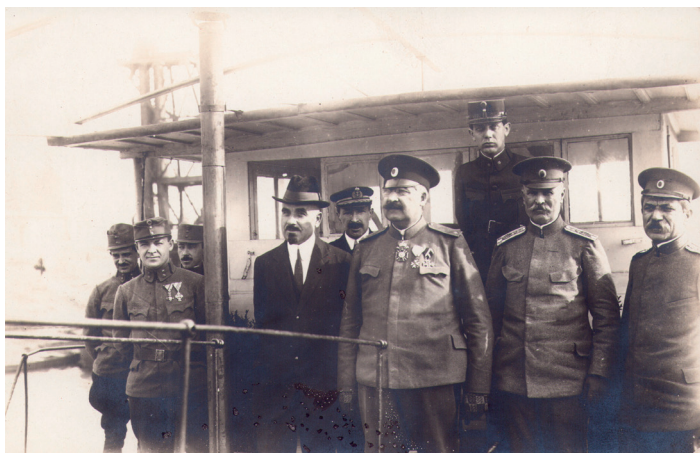
Важно е отношението на военния командир към граждански-

⁶⁰ НВИМ-София, Сн. I – 3579 – 8.

те власти. В това отношение с приносен характер за русенската история е и другата снимка от НВИМ-София⁶¹, която внася яснота в гражданското управление от пролетта на 1918 г. (прил. сн. № 8)

При една съпоставка с труда на проф. Ив. Радков и доц. Л. Златев от 2002 г. за русенската община⁶² и най-вече с друг труд за русенските кметове⁶³ от периода на Първата световна война и след това, успях да науча, че за съжаление няма запазен фото-документ на единия от тях, на и. д. кмет Георги Иванов Михайлов. Той управлява града през периода 9 декември 1916 до 19 септември 1918 г., като временно изпълняващ длъжността в качеството си на помощник-кмет и в отсъствието на мобилизирания в армията и действително избран кмет Иларион Буров. Името на последния се появява отново едва в протоколите на общинския съвет в края на 1918 г., при това като обикновен общински съветник. Визуалната разлика с външния облик на друг един русенски кмет от този период, на Ангел Стоянов Павлов, ми дава основанията да твърдя, че между П. В. Бърнев, кмета Г. Ив. Михайлов и общинската управа на съседния румънски град Гюргево, съществуват трайни връзки.

В Русе почти няма запазени други писмени документи за жи-

Сн. № 8: Ген. Панайот В. Бърнев, заедно с кмета на Русе Георги Ив. Михайлов и съпровождащи ги български и румънски офицери на борда на речен параход по р. Дунав, отправящи се на инспекция към румънския град Гюргево. (Датировка според зимните униформи и лоцията на корабоплаването по р. Дунавот м. април 1918 г.)

(НВИМ-Сф., инв. № XVI-A-858)

⁶¹ НВИМ-София, Сн. XVI – А – 858 Сн. 91.

⁶² Радков, Ив., Любомир Златев. Русенската община 1878 – 1949. Русе, 2002.

⁶³ Златев, Л. Русенските кметове. Русе, 2005, с. 42 – 46.

вота и дейността на ген. Бърнев. Една запазена снимка⁶⁴ обаче дава представа за семейството му, което е тук заедно с него. (прил. сн. № 9) Генерал-лейтенант Панайот Бърнев и съпругата му Златка имат три деца, родени в София. Първородният син Михаил (1899 – 1971) е финансист, дъщерята Ефросина (р. 1903 г.) е лекар. Единствено малкият му син, третото дете от този брак, Вичо Панайотов Бърнев (1909 – 1987 г.), същороден в София, продължава неговия път на военен. Завършва гимназия в столицата и Военно училище в София с 51-ви випуск. Като поручик през 1934 г. води почетна рота от юнкери и школьници за отдаване почит на Кемал Ататюрк в Анкара. Завършва Военна академия в София. Участва в Отечествената война 1944 – 1945 г. След това е преподавател по военна тактика и стратегия във Военната академия „Георги Сава Раковски“ в София до 1947 г. и за мнозина е изненада, че не е репресиран, а „учтиво“ е изпратен в пенсия с чин подполковник от армията и преподаването.

Сн. № 9: Семейството на ген. П. В. Бърнев (кр. вдясно) в гр. Русе. Съпругата му Златка х. Рачова (по баща), най-малкото им дете, бъдещият военен Вичо П. Бърнев; финансистът и първороден син Михал и дъщеря им, лекарката Ефросина (отляво надясно). Лятната униформа датира снимката от средата на 1918 г. (НВИМ-Сф., Сн. VIII – 621)

Съчетаването и осъвместяването на работата му като висш

⁶⁴ НВИМ-София, Сн. VIII – 621.

военен чин с русенските граждански власти през военно временните условия в гр. Русе е илюстрирано с една прекрасно запазена снимка от откриването на първата топлоелектрическа централа в града през 1917 г. (прил. сн. № 10) Същото показва добро съчетание на военно временните задачи с тези гражданското управление на града и областта.

В гр. Русе е производството му в звание генерал-лейтенант на 31 октомври 1918 г., когато е уволнен почти светкавично от армията с последваща заповед поради клаузите в Ньойския договор, като по този начин отново преживява поредната си катастрофа и житейско фиаско. Живее няколко години в Русе, пише спомени-те си за войните, а след това се установява с цялото си семейство на постоянно местожителство в София, където почива на 18 юни 1934 г.

Сн. № 10: Командващият Пета Дивизионна Дунавска област в гр. Русе генерал-майор Панайот Вичев Бърнев (военният вляво в центъра) с русенски граждани и членове на общинската управа при откриване на топло-централата в града 17 февруари 1917 г.
(ДА-Русе, ф. 410К, оп. 1, а. е. 14, л. 1)

Това са негови лични преживявания, впечатления, командна дейност и лични оценки, които са предназначени за семейния архив на наследниците му – съпруга и три деца. Независимо от интимния характер и предназначение на тези спомени те разкриват не само душевността на един български офицер от бойното поле, неговата привързаност към семейство, род и близки,

но и възрожденския му дух желанието за обединение на българската нация чрез освобождаване на останалата ѝ част в Тракия, която още е под турско робство. Освен това спомените разкриват образа на бойния командир, неговата командна дейност, инициативността му при оценката на обстановката и вземането на решения, богатата му тактическа мисъл, изпълнителността му на заповедите от дивизионното и армейското командване.

THE FATE OF GEN. PANAYOT BURNEV AND HIS FAMILY IN THE VORTEX OF TIME DURING THE PERIOD BETWEEN 1878 – 1919.

Krasimir G. Kanchev

Association „Ruse through the centuries“

Abstract: Often, memoirs and memories evoke conflicting feelings. They are a true certificate of the author's individuality. In themselves, they are also a written trace of the reflection of the public subject. At the same time, they serve as a kind of mirror of public consciousness and of the spiritual dimensions of a certain historical period. The purpose of this announcement is to highlight the fate of the famous Burnevi family. Their story takes place in the maelstrom of time between the so-called "Liberation" after the Russo-Turkish War of 1877-1878 and the tragic consequences for the country following the first national catastrophe. This catastrophe occurred as a result of the Balkan Wars, the Second Balkan War, and the First World War (1914-1918). The area of study is not chosen at random. It is determined by the nature of the local history research conducted. A number of studies by different authors have been used. In addition, documents and photographs from the Central State Archives in Sofia and the State Military-Historical Museum in Sofia are included.

Keywords: memoir; memories; Burnevi family; local history searches; maelstrom of time;

Красимир Ганчев Кънчев

Сдружение „Клуб Русчуклий“

Русе, ул. „Атон“ № 2

E-mail: krasimir_kanchev1949@abv.bg